

BLAGA & MISTERIJE

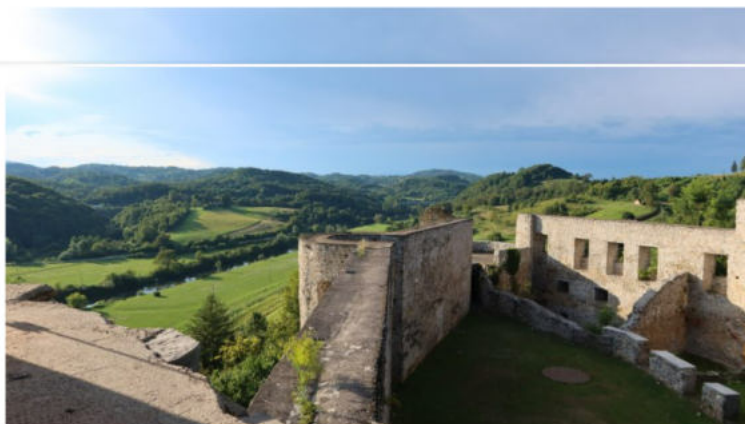

OBNOVE BAŠTINE

BRŽE IH JE SAGRADITI NEGO OBNOVITI Zašto zapinje obnova dvoraca, utvrda i starih gradova Hrvatske?

Od početka devedesetih godina 20. stoljeća do početka 21. stoljeća, splet ratnih razaranja i poslijeratno razdoblje ostavili su brojne objekte od kulturnog značaja u stanju propadanja u Republici Hrvatskoj. Razlozi takvog stanja su brojni, no mogu se svesti na svega nekoliko faktora koji su za posljedicu imali daljnje propadanje brojnih dvoraca, kurija i starih gradova diljem netom proglašene nezavisne Hrvatske.

PIŠE: ANA MIČIĆ 17/09/2023, 22:31

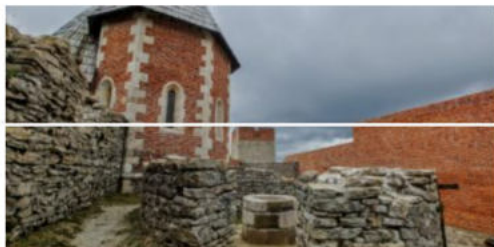

Gubitak često neprikladne funkcije, koja je postojala za vrijeme Jugoslavije, imao je za posljedicu period devastacije koja u nekim slučajevima još nije završila zato što se nova funkcija još uvijek traži, no krenimo redom.

Do početka Domovinskog rata velik je dio dvoraca Hrvatske bio u funkciji koja je uglavnom bila neadekvatna, ali je značila da se objekt ipak koliko-toliko održava. U dvorcima su se tako redovito nalazile općinske ili gradske administracije, škole, u njima su djelovala izetišta i noćni klubovi-sadržaji koji su često za posljedicu imali prilagodbe bez nužnih odobrenja konzervatora i restauratora jer se nedorečena regulativa o zaštiti kulturnih dobara nije provodila.

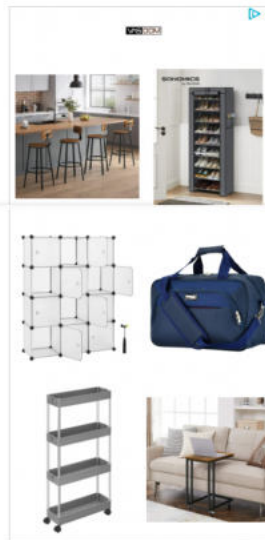
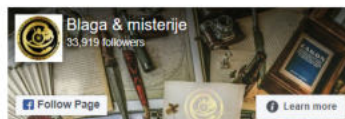
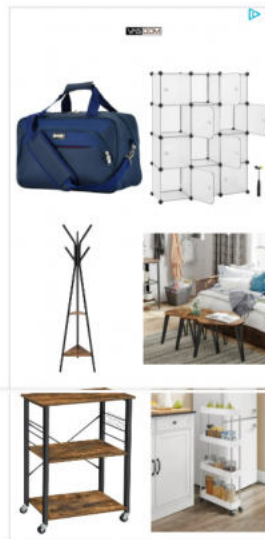
Domovinski rat

Tijekom Domovinskog rata, obnova i održavanje zbog obrane zemlje bili su u drugom planu. Brojni su dvorci tako prenamijenjeni u druge svrhe, a stručnjaci često spominju i takozvani "Medvedgradski sindrom" gdje je ukupni proračun predviđen za održavanje dvoraca, kurija i utvrda diljem Hrvatske godinama investiran u sanaciju Medvedgrada. Taj stari grad iznad Zagreba poznat po Crnoj Kraljici zamišljen je da bude svijetli primjer i pionir obnove hrvatske kulturne baštine te mjesto gdje se nalazi, danas pomalo zaboravljeni, "Oltar domovine".

Vjekovima, Medvedgrad stoji iznad Zagreba, a njegovi brojni vlasnici oduvijek su rado pratili događaje u dolini

PIŠUĆI o Medvedgradu Ivan Kukuljević navodi, a istraživanja potvrđuju kako je "oko

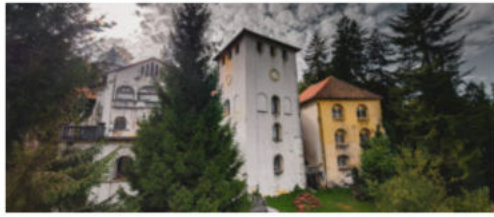

godine 1249. položi Benko prvi kamen, a koncem godine 1250. bila je sgrada već na
toliko dospjela da je nosila ime grada biskupova...te stoprve godine 1254. bijaše ponositi
... Nastavi čitati Otkrij!

Blaga & misterije

0

U drugim primjerima, Dvorac Bosiljevo, koji je prvotno bio posjed Frankapana, do Domovinskog rata je bio izletišta, za vrijeme rata i bolnica. Obližnji dvorac Severin na Kupi bio je motel, u njemu je djelovala općina, (gdje se razbacani spisi iz tog vremena u nekim prostorijama još mogu pronaći, op. a.) pa i društvene prostorije.

Istražujemo prokletstvo dvorca Bosiljevo: dok traju pravne bitke za bajkovito imanje, njegova obnova ostaje samo fraza

Portal Blaga & misterije prije nešto više od dvije godine prvi je puta objavio istraživački članak u kojem je prikazana kronologija propasti jednog od najljepših dvoraca Hrvatske koji se nalazi svega nekoliko minuta od dvorca Bosiljevo i vidljiv je s ... Nastavi čitati Otkrij!

Blaga & misterije

0

U dvorcu Brezovica nadomak Zagreba djelovao je restoran i noćni klub, dok je dvorac Kerestinec postao zloglasan kao zatvor koji se kasnije spominjao samo u sudskim spisima vezanima za ratne zločine. Dvorci Slavonije pretrpjeli su devastacije u širokom rasponu- dvorac Eltz u Vukovaru početkom rata je uništen do temelja, dvorac Tikveš pretrpio je znatna oštećenja, dvorac Trenkovo je naprosto propao uslijed sustavne nebrige i nemara...

U pokušaju da ih očuvaju po modelu brigo moja prijeđi na drugoga – dvorce su općinske vlasti često davale u koncesiju privatnim osobama pod nikada do kraja razjašnjenjem okolnostima, poput dvorca Bosiljevo ili Ribnika. Koncept koncesija kao rješenja, zahvaljujući prije svega nestručno provedenim radovima, tako je brzo napušten.

Povrat imovine

Nakon osamostaljenja Hrvatske te donošenja Zakona o povratu imovine oduzete za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine, brojni su dvorci vraćeni nasljednicima, često privatnim osobama, koji za obnovu i stavljanje dvoraca u funkciju često nisu imali kapaciteta. Takvi objekti su nerijetko oni koji i danas stoje zapušteni – ne zato što vlasnici (bilo iz privatnog ili javnog sektora) nemaju kapaciteta za obnovu, nego razloge uništenja treba tražiti u mrtvom slovu na papiru.

Dvorac Severin na Kupi i dalje stoji na liticama iznad rijeke, propada i čeka neka bolja vremena

Prvi spomen dvorca Severin na Kupi datira iz 1558. godine kada je opisan kao "kameni lukovdolski grad" odnosno kamena kula da drvenim kaštelom koja se nalazi na liticama iznad rijeke Kupe. Nije poznato kada točno, no podigli su na Frankopani ... Nastavi čitati Otkrij!

Blaga & misterije

0

Naime, Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara prvi puta je izalasan 1999. točnije u primieni ie od 05. srpnja te godine. U međuvremenu je kroz godine prolazio blage izmjene te danas primjenjujemo posljednju verziju NN 114/22, na snazi od 01. siječnja ove godine. Ovim zakonom se, među ostalim, navode i objašnjavaju obveze i prava vlasnika, nositelja i drugih imatelja zaštićenog kulturnog dobra, kao i obveze tijela državne uprave, tijela lokalne samouprave i uprave u raznim i brojnim sektorima, ali i ograničenja prava vlasništva koji su manje-više nepromijenjeni od prvog izglasavanja.

Kako je navedeno slovom Zakona, vlasnik kulturnog dobra ima zakonsku obvezu skrbiti o dobru na jasno definiran način, inzistirajući na poštivanju svih normi i pravila struke, poglavito konzervatorsko-restauratorske, ali i ostalih nadležnih tijela koja definiraju mjere zaštite kulturnog dobra gdje su ograničena prava vlasništva na kulturnom dobru obrađena u daleko većem broju članaka i stavaka (od Članka 27. do 42.) nego dio Zakona koji se odnosi na sama prava vlasnika kulturnog dobra (Članak 20. do 23.). Ukoliko vlasnik ne provodi te mjere kako nalažu nadležna tijela, ista će ih provesti mimo vlasnika, ali na njegov trošak. Dodatno, ukoliko se utvrdi sustavna nebriga i nemar za određeno kulturno dobro, Zakon predlaže mogućnost izvlaštenja stvarnih vlasnika, što dosada nismo zabilježili u Hrvatskoj, iako Članak 41. stavak 1. to jasno konstatira. Kada analiziramo stanje kulturnih dobara u Hrvatskoj do prije nekoliko godina, možemo zaključiti kako se vlasnicima jednostavno nije dalo ulaziti u završnu dugotrajnu i iscrpljujuću obnovu gdje sam proces stoji mnogo više novca nego da se građevina gradila od temelja.

Članak 5.

FOTO PREGLED

Svrha je zaštite kulturnih dobara:

- zaštita i očuvanje kulturnih dobara u neokrnjenom i izvornom stanju, te prenošenje kulturnih dobara budućim naraštajima,
- stvaranje povoljnijih uvjeta za opstanak kulturnih dobara i poduzimanje mjera potrebnih za njihovo redovito održavanje,
- sprječavanje svake radnje kojom bi se izravno ili neizravno mogla promijeniti svojstva, oblik, značenje i izgled kulturnog dobra i time ugroziti njegova vrijednost,
- sprječavanje protupravnog postupanja i protupravnog prometa kulturnim dobrima te nadzor nad izvodom, iznošenjem, uvozom i unošenjem kulturnih dobara,
- uspostavljanje uvjeta da kulturna dobra prema svojoj namjeni i značenju služe potrebama pojedinca i općem interesu.

Pregled odredbi iz zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara

Neravnopravan položaj Hrvatske

Početak 21. stoljeća, naporima Hrvatske koji su doveli do pristupanja Europskoj uniji, otvorena je mogućnost financiranja obnove dvoraca iz fondova EU. Dvorci koji su imali takvu mogućnost počeli su se obnavljati o čemu je Magazin Blaga & misterije iscrpno izvještavao. Kod obnove, u naporima su redovito prednjačili država, županije ili općine zato što su u tom dijelu postojali i kapaciteti i volja za obnovom gdje je prednjačila Virovitičko-podravska županija. Tako je uspjela obnoviti Dvorac Janković u Suhopolju koji je postao hotel. Tu bilježimo i obnovu Maškovića hana nedaleko Vrane (uz Vransko jezero pokraj Pakoštana) koji je danas najpoznatiji upravo kao heritage hotel. Ovo je bilo moguće za vrijeme korištenja sredstava pretpripravnih fondova prije ulaska RH u EU gdje je regulativa dopuštala obnovu i prenamjenu i u komercijalne svrhe.

Spletom sudbe, Martijanec je često bio dom posljednjih plemića, a danas godine nemara prikrivaju istinsku ljepotu dvorca u centru mjesta

Iako za većinu dvoraca točno znamo vrijeme njihove izgradnje, za Martijanec (dvorac Patačić-Rauch) to nije slučaj. Poznato je jedino da je u 18. stoljeću već postojao, vjerojatno izgrađen u blizini nadkraljevina kraljeva u kojima je 1537. godinu umro Ksto. Nastavi čitati Otkrij

Blaga & misterije

Iako su dotada sve postojeće članice EU imale mogućnost korištenja sredstava EU fondova za obnovu svoje kulturne baštine u komercijalne svrhe, uključujući prenamjenu u hotele, Hrvatskoj je ta mogućnost uskraćena. Niti godinu dana nakon pristupanja Hrvatske EU, Europska komisija je donijela odluku kojom ograničava namjenu obnovljenih zdanja većinski u kulturne svrhe, a ne više u turističke (komercijalne) svrhe. Odluka o promjeni politike je sadržana u točki 4. članka 53. Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. 06.2014. o ocjenjivanju određenih kategorija potpora spojivima s unutarnjim tržištem u primjeni članaka 107. i 108. Ugovora (SL L 187, 26.6.2014.). Točka 4. članka 53. (Potpore za kulturu i očuvanje baštine) ove Uredbe glasi: „Za potpore za ulaganja prihvatljivi troškovi su troškovi ulaganja u materijalnu i nematerijalnu imovinu uključujući sljedeće: a) troškovi izgradnje, nadogradnje, nabave, očuvanja ili poboljšanja infrastrukture, ako se najmanje 80 % vremenskog ili prostornog kapaciteta godišnje upotrebljava za kulturne svrhe“.

Kapela Erdödy kod Varaždina skriva scene užasa: grobovi dobrih grofova su otvoreni, razbijeni i devastirani

Grobna kapela grofova Erdödy koja se nalazi uz sam posjed Bajinski dvori u mjestu Gornje Ladanje kod Varaždina danas skriva scene potpune devastacije zaštićene hrvatske kulturne baštine o čemu kako svjedoči ovaj užasan primjer, u praksi ne brine baš nitko. ...
Nastavi čitati Otkrij!

Blaga & misterije

Obzirom da smo u potpunosti asimilirali tu uredbu, tako je Ministarstvo kulture 28.10.2015. donijelo „Program dodjele potpora za održivu obnovu kulturne baštine“ u kojemu je u točki 2. Članka 6. doslovno ugradilo navedene odredbe ove Uredbe Komisije te, uz dodatak još pokojih ograničenja proizašlih iz vlastite zakonske riznice, time zakucalo bilo kakav interes privatnih investitora za kupnjom, obnovom i prenamjenom kulturne baštine, ali i utjecalo na nicanje nevjerojatnog broja centara interpretacije, muzeja i raznih drugih nekomercijalnih formi koncentriranih na uistinu malom geografskom području, a koji su u javnom vlasništvu.

S.O.S. za dvorce! Razotkrivamo prešućeno: EU je potezom pera blokirala obnovu dvoraca Hrvatske

Hrvatska ne može obnoviti svoje dvorce na isti način kao što su to napravile druge tranzicijske zemlje zato što su one imale mogućnost obnove koju je Europska unija privatnoj ukrala. Govoreći u imenu Hrvatske, pitanje upitnike ukazuje javno je logično ... Nastavi čitati Otkrij!

Blaga & misterije

No usprkos apelima Europskoj komisiji koji su se često pojavljivali u privatnom i stručnom sektoru, poput one magistra znanosti Davora Njirića koji je u više navrata predlagao nacrt nacionalne strategije gospodarenja dvorcima Hrvatske, a koja je u obzir uzimala i njihovu komercijalnu komponentu, ista do danas nije u potpunosti zaživjela. Njirić, koji se promentuo u jednog od najvokalnijih kritičara načina i uvjeta obnove dvoraca u Hrvatskoj, tako komentira: "Ne mogu svi dvorci biti prezentacijski centri ili muzeji zato što to nije dugoročno održivo. Kod EU fondova i projekata obnove prednost se davala objektima koji su u javnoj funkciji- ali njih i dalje dalje treba održavati. S druge strane, komercijalni planovi razvoja dvoraca Hrvatske često nisu mogli doći do izražaja zato što je RH zahvaljujući nesposobnosti pregovarača u važnom periodu predpristupnih i pristupnih fondova nije uspjela ispregovarati više kvadrata za komercijalne sadržaje koji na koncu doprinosi održivosti. Također navodi kako Nacionalna strategija gospodarenja i upravljanja dvorcima Hrvatske do danas nije zaživjela u kontekstu samoodrživosti objekata koji se obnavljaju."

Korištenje bespovratnih sredstava EU za obnovu objekata zaštićene kulturne baštine u razdoblju 2014/2020. je tako iskorišteno samo u javnom sektoru, dok su se privatni poduzetnici mahom odlučili povući iz ove priče, ako ništa drugo, barem dok se uvjeti natječaja ne izmjene u sljedećem ciklusu. Samo mali dio privatnih ulaganja je zaživio te ta zdanja nisu nužno otvorena za javnost zbog prirode potpuno privatne investicije u obnovu.

Zagrebački, a potom i sisačko- petrinjski potres u međuvremenu su ubrzali obnovu oštećenih objekata od kulturnog značaja. Fond solidarnosti u okviru kojeg je započela obnova objekata na području potresima pogođene središnje Hrvatske tako je započela i brojni su počeli dobivati nove funkcije o čemu će više redaka biti napisano u nastavku ovoga serijala.

Ovaj članak drugi je dio serijala "Obnove baštine" autorice Ane Mičić koji je objavljen u okviru programa poticanja novinarske izvrsnosti Agencije za elektroničke medije. **Serijal možete pronaći prateći ovu poveznicu.**

VEZANE TEME: OBNOVE BAŠTINE

Obnove baštine kroz tri generacije jedne obitelji: od spašavanja oslika do karbonskih mreža

(NE)OBNOVLJENA BAŠTINA: Kako proširena stvarnost oživljava zaboravljeno nasljeđe

ORLANDO NA APARATIMA: u Dubrovniku traje operacija spašavanja Orlandova stupa

SUSEDGRAD JE SAM: Ovako nestaje posljednji stari grad Medvednice

UPRAVO SE ČITA

Ubojstvo posljednjih vlasnika Poznanovca, Grete i Nikole Ritter do danas nije riješeno, a njihov dvorac naočigled svih nastavlja propadati

Kako je Marija Jurić Zagorka pisala Gričku vješticu istražujući stvarne slučajeve progona nedužnih žena

Na zemlji svetog Martina i danas stoji templarska crkva sagrađena na točki staroslavenskog svetog trokuta

Bio je to početak potrage za staklenim gradom, kad su Željko Malnar i Borna Bebek krenuli na istok pronaći čarobno mjesto iz drevnih pripovijesti

Nikola Zrinski sultanu je rekao da gradi tor za ovce, a zapravo je sagradio Novi Zrin, utvrdu od koje danas nije ostao ni kamen na kamenu

“Čuvaj se senjske ruke!” Zaboravljeni podvizi uskoka, legendarnih ratnika koji su reputaciju iskovali u kovitlacu totalnog rata

